

سوال نمبر: 02

ترنجن دیاں نظاماں کس المیہ دا بیان نیو پھروں قل کرو۔

جواب

احمد رابی دی حیاتی تے جہات

احمد رابی پنجابی نظم دا اہم ناں اے۔ اوہناں دا مجموعہ ”ترنجن“ دے ناں نال پھپیا جیسے ویج گیتاں دی طرزی تے لکھیاں پنجابی نظاماں شامل نیں۔ اوہ امرتسر ویج پیدا ہوئے تے 1947 ویج ونڈ مگروں ہجرت کر کے لاہور آ گئے۔ اوہناں دا اصل ناں غلام احمد سی مرشد بے بدل کے خورشید احمد رکھیا۔ اوہ علمی و ادبی تے فلمی دنیا ویج احمد رابی دے ناں نال مشہور ہوئے۔ اوہ کچھ عرصہ ترقی پسند غریب دے رسالے ”سویرا“ دے ایڈیٹر ویج 1954 ویج سعادت حسن منٹو دے کہن تے فلمی گیت لکھنے شروع کر دے۔ مشہور پاکستانی فلم ”میرا بچھا“ دے لازوال گیتاں پاروں اوہناں دی شہرت نوں چار چن مگ گئے۔

ترنجن دا ویرا

ترنجن وچ شامل نظاماں

۱۹۴۶ دی اجاڑ دا

النہی

ونڈ توں پہلے دا پنجاب

احمد رانی نوں پنجابی دا مڈھلا شاعر آکھیا جاندا اے۔ کیوں
جے ونڈ مگروں ۱۹۵۲ وچ سب توں پہلا نظاماں دا مجموعہ
"ترنجن" بنی چھپیا۔ جیہڑا دیباچہ احمد ندیم خاسمی نے
تے فلیپ، سعادت حسن منٹو تے کرشن چندر نے
لکھے۔ اس کتاب نوں حکومت، ولوں پرائڈ آف
پرفارمنس دی ملیا۔

ترنجن توں مراد اوہ ساچھا ویرا ایا قال اے
جہتے ساریاں عورتاں یا کڑیاں بیٹھ جے چرنے کنڈیاں
نیہ تے چرنے دی گھوٹ دے نال مٹھے مٹھے گیت، گا
کے توں پیوندیاں نیں۔ ترنجن عورتاں لئی مخصوص جگہ
اے جہتے مرداں دا داخلہ ممنوع اے۔ ترنجن دیاں
نظاماں بھاویں مرد شاعر دیاں لکھیاں نیں پر ساریاں

عورتاں دی تمثیل وچ نہیں • جیہناں وچ پنجاب دی
 تہذیب و ثقافت • لوک، محبت، لوک کہانیوں،
 رسماں رواج، سوانحیاں دے دکھ ددے جذبات دا
 خوبصورت اظہار ہے • عورت دی تمثیل پاروں
 اس کتاب دا ناں ترخن رکھا گیا ہے۔

ترخن "وچ سا بچہ پنجاب، ونڈتے ہجرت"

دا منظر نامہ

ترخن دے دو حصے ہیں • دونوں وچ ایہ ارتقاء نظر آندا ہے۔
 پہلے حصے وچ ماپیاں گھر بے فکری دی زندگی گزار رہی
 لالہ شہناز دے جذبات دی تمثیل نظر آندی ہے • جیسے
 وچ پنجاب دی خوشحالی، پیار محبت، امن، رہتاں
 روایتاں دا ذکر ملدا ہے • ترخن دے شروع وچ لکھی جیسی
 نظم وچ پنجاب وچ دل کے سین والے لوکاں دے جذبات
 دی عکاسی کیتی گئی ہے، جیسے سڑے صدیاں توں کھڑے رہ
 رہے سن پروٹہ تے ہجرت دے سب کچھ تباہ کر دتا •

چوپانی اج پتوں لنگھدا

اوہ نہ آندا جھکے

بیڑی دا پور ترخن دیاں کڑیاں

غیر نہ بیٹھن دل کے

دوبے چھوے وچ ونڈ توں بعد پھر، دے مسائل، خوں
 کراپ، دکھ درد، کھورتاں دی پے قدری، توہیاں ویاپیاں
 دے جنبار، ہڑی غیر جانبداری، نال بیاں کیستے گئے سں۔
 ڈاروں وچھڑی کوخ کراوے
 ترخناں چ گون والیو!

1. پلسر اوسرا پنجاب الہڑ میٹار دی تمثیل وچ:

ترخن دے پلے چھوے وچ احمد دانی نے ماہیاں گھرے
 فلکی دی زندگی خمرار دی، چھوٹی پچیاں دی تمثیل وچ پلسر
 ورسے پنجاب دی ترخانی کیستی اے۔ جوانی چڑھری کڑیاں
 داسہ کچھ ماہیاں، عین، چلا تے ہم عمر مسیلیاں بیونڈیاں
 سں۔ تو جوانی تو جوانی داسقرتے ماہیاں گھر تو سوئرے
 گھر چاک عملی زندگی کرنا ایسہ سہ کچھ پڑی تو بصورتی
 دے نال بیان کیستا اے۔

چڑھری جوانی نال چڑھ گیا پھاڑی
 توہیں توہیں جوہناں تے توہیں توہیں چاڑی
 جندھی نہ لول دیوہیں کسے دنگیر دی
 کلکی کلکیر دی

2. ونڈتے بھرت دا السیہ

ونڈتے بھرت ویلے اھدرابی ۵۶ سال دا بابا شعور
انسان تے شاعری تے اوہنے ونڈتے ویلے دے سارے
مشابہ بے اپنی شاعری دے وج بیان کیتے تے۔ ونڈ ویلے
جیہڑا خون خرابہ ہویا اوہنے پنجاب دے پنج دیاواں دا
پانی خون ونگا کر دتا۔ بساوسا پنجاب کیویں ماتم کدہ بن
گیا ملاحظہ کرو۔

کیویں گناں کیویں تمناں درداں والیے ماں

اچ تر ٹیٹی پھوڑیاں وچھاں

چوڑے دے چھنکارے

لٹے گئے پنجاب دے

3. عورتاں دی بے حرمتی دا السیہ

اھدرابی دیاں نظماں وچ قیامت خیز منظر قھاؤں
قائیں نظر آندے نیں۔ جیوں فسادات دے دوران عورتاں
دیاں عزتاں لٹیاں گئیاں، قتل عام ہویا تے مکھاں
لوکاں دی موت دے ناں مکھاں لوک بے گھروی ہوئے
بھیناں کولوں ویرتے مایاں چھٹے تے مایاں کولوں

دھیاں وکھ ہوئیاں۔ "سے وے بابلا میریا" وچ عورتاں
نال بیون والے ظلم تے میریت دا نقشہ ویلھو

سُن وے بابل میریا تیرے مٹ گئے سارے مال
تیری پگ پیراں وچ اُل گئی مٹی وچ مل گئی مٹاں
تیری شرماں والی دھی توں اج ویلھو کے سو شرماں
جد بھیڑ پوے تے بابلا کون آندا ای درد وندھاں

عزتاں لسیاں سواہیاں دے پاڑے

اچھراچی دیاں نظماں جذباتِ فغالی دا بہترین نمونہ
سین، نظماں وچ قافیاں قافیاں قسادات، عزتاں لسیاں
سواہیاں دا ذکر ملدا اے اوہ کڑیاں تے سواہیاں جیہڑیاں
اپناں سبھ کجھ لٹا بیٹھیاں میں تے پن اپنے ورگیاں
دوچیاں کورتاں لٹی نیک جذبات رکھدیاں سن -
اوہ بابل اگے اوہناں دی رکشالٹی السراں بستی کردیاں سن -

میرے نال جو ہوئی ہو گئی بیون کسبوں مناواں وین
برائے گل سُن لے بابلا میری فکیراں ورتی ہیں
اوپرے تیت دے سقنہ بابلا مستوں لسن نہ دیندے ہیں
پر اوہوای تیری ہراں دے تے اوہووی تیری نہیں

ظالم سماج دا الصوبہ

احمد رانی (پڑا حساس تے باریک بین شاعر) نے تو حقیقتوں
 نوں لفظاں وچ بیان کرن دا فن جادو الے - اوہنے وند دے
 ویلے دے سادے دالارے بیان کیٹے - عورتاں دے
 جناب - عداوت اسی کیٹی - اوہنے بیان کیا وندیاں
 بعد خیبر پختونخوا پاکستان آئے اوہ اپنے رشتہ داراں،
 بھین (پھر والوں توں) پولا بھیت - سوانیاں خیبریاں ظالماں
 دے قلم توں نقل کے مایاں کول گئیاں تے یلکیاں
 فتول کرن توں انکار کر دتا - اے سادے دالارے احمد رانی
 نے اپنی شاعری وچ سراں بیان کیٹے بن۔

ہو پے ہو گئے بھیڑے ساڈے مٹ گئے ماں
 سراں اُتے جہان والے آج اکو نہ ملاں
 ہو پے ہو گئے بھیڑے

اک بتیاں کنارے اسی مہ گئے آن پیاسے
 ایویں دتے اسال دل توں آساں تے دلا سے

۵. لوی قصیاں دایں سماج سڑھار

احمد رانی دیاں نظماں وچ لوی سنگ غالب اے

اوسناں نوک، گیتاں، نوک قصاں، نوک اکھاٹاں
توں نظماں وچ ویتا اے۔ اوسناں لہیاں، پٹیاں،
ٹکرائیاں سوانہیاں توں دلاسا دیں لئی مرزا صاحبان
دے قصے وچوں پیادری دا استعارہ لے کے گل کہتی
اے۔

جے توں مرزا بندوں دا بگھیا
تے میں تشریٰ ذخیرہ نہ بھکھی
ساڈے پیادری سا بگھی پٹوہ توں
بھیرٹی موت، وی توڈ نہ سکدی

مکدی گل

مکدی گل اسیہہ کہ احمد دہانی نے جتے نوں پنجابی
نظم توں مضبوط بنیاد قرارم کہتی اے اوقے "قرنیں جیسے
شاہوکار دایں پسے و سرے پنجاب دی تہذیب و
ثقافت، توں وی خوبصورتی نال بیان کیتا اے۔ ایس
توں علاوہ ونڈتے ہجرت دا خون اسیہہ وی بڑی تحریر
جانبہ ای نال نظماں دا حصہ بنادیتا اے۔